Housing and Rural Environment

Print ISSN: 2008 - 4994 Online ISSN: 2588 - 6215

Homepage: https://jhre.ir

Identifying the driving forces influencing the development of the rural-urban pattern in the suburbs of Iranian cities; case study: Imamzadeh Suburbs of the metropolis of Urmia

Majid Karimnejad[1], **Ahmad Khalili**[2]✉, **Mohammad Jadiri Abbasi**[3], and **Asadollah Shafizadeh**[4]

1. PhD Candidate, Department of Architecture, Faculty of Architecture, Ahar Branch, Islamic Azad University, Ahar, Iran. E-mail: majid.karimnezhad@iau.ac.ir
2. Corresponding Author, Assistant Professor, Department of Urban Planning, Iran University of Science and Technology, Tehran, Iran. E-mail: akhalili@iust.ac.ir
3. Assistant Professor, Department of Architecture, Faculty of Architecture, Ahar Branch, Islamic Azad University, Ahar, Iran. E-mail: mohammad.soderi@iau.ac.ir
4. Associate Professor, Department of Architecture, Faculty of Architecture, Islamic Azad University, Ahar Branch, Ahar, Iran. Email: a.shafizade@iau.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:
Received 02 February 2025
Received in revised form 19 February 2025
Accepted 02 March 2025
Available online 30 June 2025

Keywords:
Critical Drivers,
Rural-Urban,
New Urbanism,
Metropolis of Urmi.

ABSTRACT

Objective: Strengthening capable villages and small towns is one of the most important strategies for regional balance, as well as for regulating and controlling rural-urban population movements and migrations. Among the proposed approaches, the rural-urban development model based on the principles of the New Urbanism Charter has proven to be one of the most successful, having been implemented in various countries with promising results. Accordingly, the main objective of this research is to identify the critical driving forces affecting the development of the physical-architectural pattern of rural-urban settlements in the study area.

Method: Adopting an exploratory approach and relying on common futures studies methods, this study evaluates and analyzes the driving forces influencing the rural-urban development pattern. The research method consists of two stages: first, the identification and evaluation of research variables through the Delphi method; and second, the detection of critical drivers through structural analysis.

Results: The findings indicate that out of the 40 variables identified in the first stage, 15 variables were determined as the critical drivers influencing the rural-urban development pattern in the Imam Zadeh suburb of Urmia. Among these, the variable of land-use mix had the highest impact (total influence score: 1012), while the variable of a continuous internal transport network had the lowest impact (score: 568).

Conclusions: Considering the trends of rural-to-urban migration, it can be concluded that large and development-prone villages possess significant potential to absorb overflow and migrant populations from cities. By introducing appropriate development models that account for environmental factors and sustainable development—alongside modern conditions and technological advancements—a desirable living environment can be provided for rural residents. Furthermore, under such favorable conditions, reverse migration from cities back to villages could also be anticipated.

Cite this article: Karimnejad, M., Khalili, A, Jodiri Abbasi, M. (2025). Identifying the driving forces influencing the development of the rural-urban pattern in the suburbs of Iranian cities; case study: Imamzadeh Suburbs of the metropolis of Urmia. *Housing and Rural Environment*, 44 (190), 131-146. https://doi.org/10.22034/44.190.131

© The Author(s).

Publisher: Natural Disasters Research Institute (NDRI).

DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]

[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

Introduction

Rapid urbanization and rural-to-urban migration in Iran—particularly following the Islamic Revolution and subsequent land reforms—have disrupted regional equilibrium and placed increasing pressure on metropolitan centers. This has resulted in the uncontrolled expansion of urban peripheries and the formation of peri-urban areas characterized by hybrid rural–urban dynamics.

One potential strategy to mitigate these challenges is the development of rural–urban settlement models, especially those informed by the principles of *New Urbanism*. Such models aim to integrate the strengths of both rural and urban life—including access to services, economic opportunities, and environmental preservation—while promoting balanced regional development and reducing excessive migration toward large cities. However, unplanned or poorly managed implementation of these transformations can generate significant socio-economic, cultural, and environmental challenges. Consequently, identifying the critical drivers that shape the successful realization of this model is essential.

This study focuses on Imam Zadeh, a peri-urban settlement located on the outskirts of the Urmia metropolis, which is undergoing rapid transformation due to both population influx and proximity to the urban core. The objective is to identify and analyze the key drivers influencing the spatial and architectural development of the rural–urban model in this region, applying foresight methodologies to inform sustainable planning practices.

Positioned within the broader discourse on peri-urban sustainability, regional balance, and urban–rural integration, this research draws on theoretical perspectives from *New Urbanism*, peri-urbanization studies, and futures research. It emphasizes the need for development approaches that are context-sensitive, participatory, and ecologically responsible. The challenges in this case are not only spatial but also socio-political and environmental—particularly in light of the ecological crisis surrounding Lake Urmia. By examining the interplay among social, economic, environmental, and infrastructural factors, this study contributes to informed policy-making, regional planning, and the design of sustainable settlement models.

Method

This study adopts an exploratory and applied research design, employing established foresight methodologies. The methodological framework comprises two main phases:

1. Identification of Variables: Using the Delphi technique, a panel of 30 experts—including urban planners, architects, and local administrators—was engaged through open-ended questionnaires to identify the initial set of variables influencing the rural–urban development model.

2. Structural Analysis of Drivers: The identified variables were analyzed using Interpretive Structural Modeling (ISM) combined with the MICMAC (Matrice d'Impacts Croisés Multiplication Appliquée à un Classement) method. A 40 × 40 cross-impact matrix was developed, in which the influence of each variable on others was scored on a scale from 0 to

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]

[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

3. The analysis was iterated six times, achieving a consistency rate of 100%, which demonstrates a high level of reliability. The final structural model determined the key driving forces according to their levels of direct and indirect influence and dependency.

The case study area is Imam Zadeh village, located 8 km east of Urmia, selected due to its transitional status and its potential to evolve into a rural–urban node. Data collection relied on expert panels, while MICMAC software was used to visualize the hierarchy and interdependencies of the identified drivers.

Results

The analysis initially identified 40 variables across five dimensions: social, economic, agricultural–environmental, physical–spatial, and transportation. Through structural modeling, 15 critical drivers were extracted as the most influential factors shaping the rural–urban development model in Imam Zadeh. These drivers were ranked according to their total influence (direct + indirect).

RANK	DRIVER	INFLUENCE
1	Mixed Land Use	1012
2	Ecological Design	968
3	Physical Form	937
4	Spatial Justice	894
5	Employment	825
6	Regional Transport Network	820
7	Public and Diverse Transport	819
8	Protection of Agricultural Lands	794
9	Crop Diversity	735
10	Relations with Regional Cities	671
11	Income	657
12	Sense of Place	636
13	Economic Interactions with Region	623
14	Control of Water Pollution	570
15	Continuous Internal Transport Network	568

The results indicate that *mixed land use* emerged as the most influential driver, underscoring the importance of integrated spatial planning in shaping sustainable rural–urban development. In contrast, the *continuous internal transport network* showed the lowest impact, reflecting existing infrastructural gaps at the local level.

Conclusions

The findings confirm that rural settlements such as Imam Zadeh possess considerable potential to absorb overflow populations and mitigate rural-to-urban migration, provided they are developed through sustainable, well-structured models. Guided by the principles of *New Urbanism*, the rural–urban model can foster livable environments that harmonize modernity with tradition, development with ecological balance, and self-sufficiency with connectivity.

From a theoretical perspective, this research validates the applicability of foresight methodologies—specifically the Delphi technique combined with MICMAC analysis—for identifying key drivers in peri-urban transitions. From a practical standpoint, the study offers

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]

[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

a roadmap for planners and policymakers to prioritize interventions such as promoting mixed-use development, ecological design strategies, and enhanced regional connectivity to strengthen sustainable rural–urban integration.

Key applications of the findings include:

- Informing village guiding plans in Urmia County,
- Supporting the formulation of regional spatial policies,
- Guiding infrastructure investment in peri-urban areas.

Nevertheless, unresolved challenges remain, particularly regarding the long-term monitoring of identified drivers and their dynamic interactions under evolving socio-economic conditions. Future research should incorporate scenario-building approaches to project potential development pathways and enhance the adaptability of planning strategies.

Author Contributions

All authors contributed equally to the conceptualization of the article and writing of the original and subsequent drafts.

Data Availability Statement

Not applicable

Acknowledgements

Not applicable

Ethical considerations

The authors avoided data fabrication, falsification, plagiarism, and misconduct.

Funding

This research did not receive any specific grant from funding agencies in the public, commercial, or not-for-profit sectors.

Conflict of interest

The authors declare no conflict of interest

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]

[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

مسکن و محیط روستا

شاپا چاپی: ۴۹۹۴ - ۲۰۰۸ شاپا الکترونیکی: ۶۲۱۵ - ۲۵۸۸

Homepage: https://jhre.ir

شناسایی پیشران‌های مؤثر بر توسعه الگوی روستا–شهر در حومه شهرهای ایران؛ مطالعه موردی: حومه امامزاده کلان‌شهر ارومیه

مجید کریم نژاد[۱]، احمد خلیلی[۲]✉، محمد جدیری عباسی[۳]، اسداله شفیع‌زاده[۴]

۱. دانشجوی دکتری، گروه معماری، دانشکده معماری، دانشگاه آزاد اهر، اهر، ایران. رایانامه: majid.karimnezhad@iau.ac.ir

۲. نویسنده مسئول، استادیار، گروه شهرسازی، دانشکده شهرسازی و معماری، دانشگاه علم و صنعت، تهران، ایران. رایانامه: akhalili@iust.ac.ir

۳. استادیار، گروه معماری، دانشکده معماری، دانشگاه آزاد اهر، اهر، ایران. رایانامه: mohammad.soderi@iau.ac.ir

۴. دانشیار، گروه معماری، دانشکده معماری، دانشگاه آزاد اهر، اهر، ایران. رایانامه: a.shafizade@iau.ac.ir

اطلاعات مقاله

نوع مقاله:
مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۱۴
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۲/۰۱
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۱۲
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۴/۰۹

کلیدواژه‌ها:
پیشران‌های حیاتی،
روستا–شهر،
نوشهرگرایی،
کلان‌شهر ارومیه .

چکیده

هدف: تقویت روستاهای مستعد و شهرهای کوچک به‌عنوان یکی از راهبردهای محوری در دستیابی به تعادل ناحیه‌ای، نقش کلیدی در تنظیم و کنترل تحرکات جمعیتی و کاهش فشار مهاجرت‌های روستا به شهر دارد. در این میان، الگوی توسعه «روستا–شهر» مبتنی بر اصول منشور نوشهرگرایی، به‌عنوان یکی از الگوهای موفق جهانی، در کشورهای مختلف مورد اجرا قرار گرفته و نتایج مثبت و پایداری را به همراه داشته است. هدف اصلی این پژوهش، شناسایی و تحلیل پیشران‌های حیاتی مؤثر بر توسعه الگوی کالبدی–معماری روستا–شهر در منطقه موردمطالعه (حومه امامزاده شهر ارومیه) است، به‌گونه‌ای که بتوان با بهره‌گیری از این الگو، زمینه‌های لازم برای جذب جمعیت سرریز شهری و کاهش فشار بر کلان‌شهرها را فراهم نمود.

روش پژوهش: این مقاله با رویکردی اکتشافی و مبتنی بر روش‌های آینده‌پژوهی، به ارزیابی سیستماتیک متغیرهای مؤثر بر توسعه الگوی روستا–شهر پرداخته است. روش تحقیق شامل دو مرحله اصلی بود: نخست، شناسایی و ارزیابی متغیرهای کلیدی با استفاده از روش دلفی و نظرات کارشناسان؛ و دوم، کشف پیشران‌های حیاتی و تحلیل روابط متقابل آن‌ها با بهره‌گیری از روش تحلیل ساختاری و. تحلیل اثرات متقاطع.

یافته‌ها: از میان ۴۰ متغیر اولیه، ۱۵ متغیر به‌عنوان پیشران‌های حیاتی شناسایی شدند. در این میان، متغیر «اختلاط کاربری‌ها» با مجموع تأثیرگذاری ۱۰۱۲، بیشترین نقش را در توسعه الگوی روستا–شهر ایفا می‌کند، درحالی‌که «شبکه پیوسته حمل‌ونقل داخلی» با امتیاز ۵۶۸ کمترین تأثیر را دارد.

نتیجه‌گیری: با توجه به روند رو به رشد مهاجرت‌های روستایی به شهری، روستاهای بزرگ و مستعد می‌توانند به‌عنوان مقصد جایگزین و جاذب جمعیت عمل کنند. تحقق این امر مستلزم ارائه الگوهای توسعه هوشمند، همراه با لحاظ اصول زیست‌محیطی، توسعه پایدار و انطباق با شرایط دنیای مدرن و فناوری‌های نوین است ؛ شرایطی که در صورت فراهم‌آوری، حتی می‌تواند منجر به مهاجرت‌های معکوس و احیای روستاها شود.

استناد: کریم‌نژاد، مجید؛ خلیلی، احمد؛ جدیری عباسی، محمد. (۱۴۰۴). شناسایی پیشران‌های مؤثر بر توسعه الگوی روستا–شهر در حومه شهرهای ایران؛ مطالعه موردی: حومه امامزاده کلان‌شهر ارومیه. *مسکن و محیط روستا*، ۴۴ (۱۹۰)، ۱۴۶–۱۳۱. https://doi.org/10.22034/44.190.131

ناشر: پژوهشکده سوانح طبیعی.

© نویسندگان.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]

[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

مقدمه

روستا و شهر هر یک به‌عنوان واحدهای زیستی مستقل در سلسله‌مراتب سکونتگاهی نقش ایفا می‌کنند ولی افزایش جمعیت و مهاجرت‌های روستا شهری پس از اصلاحات ارضی و انقلاب اسلامی در کلان‌شهرها و مراکز استان‌ها منجر به تغییر نقش این واحدهای زیستی و برهم زدن تعادل‌های ناحیه‌ای شده است. این روند علاوه بر کشور ما، در سطح بین‌المللی نیز همواره دیگر جوامع انسانی را مبتلا کرده است؛ چنانچه بررسی‌ها حاکی از آن است که از سال ۲۰۱۱ به بعد هر هفته بیش از یک میلیون نفر از جمعیت روستایی کره زمین به مناطق شهری مهاجرت می‌کنند (Mortensen, 2012). این تحرکات جمعیتی که همواره با جریان‌های اقتصادی و فرهنگی گسترده‌ای همراه هستند، پایداری جوامع و سکونتگاه‌های انسانی را دچار تغییرات گسترده‌ای کرده است. پایداری جمعیت شهری و روستایی در جهان درحال‌توسعه به‌عنوان کلیدی‌ترین چالش قرن ۲۱ شناخته شده است (Lynch, 2005). طرح این موضوع از این منظر اهمیت دارد که جریان‌های جمعیتی از روستا به شهر به‌عنوان یکی از ابعاد مهم مناسبات روستا–شهر و عینی‌ترین و ملموس‌ترین بعد آن تلقی می‌شود و توسعه روستاها و شهرها و برقراری مناسبات سودمند متقابل می‌تواند به تثبیت و پایداری جمعیت هر یک کمک نماید (Moeidfar & Akbari, 2007). در این راستا سیاست‌ها و راهکارهای متفاوتی ارائه شده است که یکی از مهم‌ترین این راهکارها تقویت روستاهای بزرگ و شهرهای کوچک است. در کشور ما نیز توسعه شهرهای کوچک ازطریق اجرای سیاست ارتقای روستاهای بزرگ و مستعد به شهر شدن، یکی از مهم‌ترین اقداماتی بوده که با هدف بهبود کیفیت و استانداردهای زندگی در نواحی روستایی، کاهش مهاجرت به شهرهای بزرگ و جذب مهاجران در شهرهای بزرگ و جذب مهاجران در شهرهای کوچک انجام گرفته است. برخی مطالعات مؤید کارکردهای بالقوه و بالفعل توسعه‌ای تبدیل مراکز روستایی به شهر است؛ زیرا شهرهای کوچک با ایجاد فرصت‌های شغلی غیر زراعی و ارائه خدمات موردنیاز ساکنان در کاهش مهاجرت روستائیان به شهرهای بزرگ‌تر نقش مؤثری ایفا می‌کنند و زمینه توزیع متعادل جمعیت، امکانات و سرمایه را فراهم می‌آورند (Ziari & Ramezanzadeh, 2013). اما اجرای بی‌برنامه چنین طرحی می‌تواند پیامدهای زیست‌محیطی، اقتصادی و فرهنگی زیان‌باری برای سکونتگاه و منطقه داشته باشد (Lia et al., 2015) بدین منظور باید مدل و الگوی مناسبی جهت توسعه کالبدی–معماری روستا انتخاب کرد که اولاً متضمن تعادل در منظومه‌های روستایی و ناحیه باشد و دوماً موجبات توسعه پایدار برای زیستگاه را فراهم کند. الگوی روستا–شهر یکی از الگوهای متأخر و متناسب است که ما را به اهداف مذکور نزدیک‌تر می‌کند. این ایده که در اوایل قرن بیستم توسط پاتریک گدس[1] مطرح شد هم در سیاتل و هم در بریتانیا مورداستفاده قرار می‌گیرد (Watson et al., 2016). اصول طراحی دهکده شهری برآیندی است از اصول طراحی شهری پایدار به‌طوری‌که با تلفیق مزایای زندگی شهری و روستایی ضمن رعایت اصول نوشهرگرایی در این واحد شهری در محیطی سازگار با نیازهای دنیای مدرن سعی شده است به این معضلات پاسخ گفته شود. درواقع این رویکرد به‌عنوان موقعیت ویژه در یک چهارچوب گسترده از شهرسازی جدید تعریف و تفسیر می‌شود. شهرسازی جدید را می‌توان به‌طور فزاینده‌ای در طیف گسترده‌ای از مقیاس ساختمان تا کل جامعه به کار برد. روستا شهر را نیز می‌توان یکی از رویکردهای مکتب نوشهرگرایی در سطح منطقه‌ای آن و جهت ایجاد محیط‌های پایدار روستایی باتوجه‌به اصول توسعه پایدار و مکتب نوشهرگرایی[2] دانست (Ghasemi, 2012) نوشهرگرایی تلاش می‌کند تا با ایجاد فضاهای عمومی مشترک مانند پارک‌ها، میدان‌ها و خیابان‌های پیاده‌مدار، تعاملات اجتماعی را تقویت کند (Duany et al., 2020). این رویکرد به دنبال کاهش مصرف انرژی، مدیریت پایدار منابع آب‌وخاک، و افزایش فضاهای سبز است. این موضوع به‌ویژه در مناطق روستا–شهری که هنوز تحت تأثیر آلودگی‌های شهری قرار نگرفته‌اند، اهمیت ویژه‌ای دارد

1. Patrick Geddes
2. new urbanism

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]
[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

(Haase et al., 2014). نوشهرگرایی تأکید می‌کند که مناطق مسکونی، تجاری و صنعتی باید در کنار یکدیگر قرار گیرند تا دسترسی به امکانات مختلف بدون نیاز به سفرهای طولانی فراهم شود. این اصل می‌تواند به کاهش ترافیک و آلودگی هوا کمک کند (Williams et al., 2021). این رویکرد به دنبال تشویق استفاده از حمل‌ونقل عمومی، دوچرخه‌سواری و پیاده‌روی است. این موضوع در مناطق روستا-شهری که هنوز زیرساخت‌های حمل‌ونقل عمومی کاملی ندارند، می‌تواند به کاهش وابستگی به خودروهای شخصی کمک کند (Farrell et al., 2020). نوشهرگرایی همچنین با ایجاد فضاهای زندگی پایدار و انسان‌محور، به بهبود کیفیت زندگی در مناطق روستا-شهری کمک می‌کند. این شامل ایجاد فضاهای سبز، بهبود دسترسی به امکانات و خدمات و تقویت تعاملات اجتماعی است (Bratman et al., 2019). این رویکرد به دنبال حفظ و احترام به هویت فرهنگی و اجتماعی مناطق محلی است. این موضوع در مناطق روستا-شهری که هنوز تحت تأثیر تغییرات سریع شهری قرار نگرفته‌اند، اهمیت ویژه‌ای دارد (Dunnett & Kingsbury, 2021). با توسعه پایدار مناطق روستا-شهری، می‌توان از مهاجرت بیش‌ازحد جمعیت به مراکز شهری جلوگیری کرد. این موضوع به کاهش فشار بر زیرساخت‌های شهری و بهبود کیفیت زندگی در هر دو منطقه کمک می‌کند (Prove et al., 2018). نوشهرگرایی با ایجاد فرصت‌های شغلی محلی و تشویق فعالیت‌های اقتصادی متنوع، به توسعه اقتصادی پایدار در مناطق روستا-شهری کمک می‌کند. این موضوع می‌تواند به کاهش مهاجرت روستایی به شهری و افزایش خودکفایی اقتصادی مناطق محلی منجر شود (Yang et al., 2020). این رویکرد را می‌توان یک از مصادیق شهرسازی و معماری پست‌مدرن معرفی کرد که می‌تواند علاوه بر ایجاد تعادل‌های ناحیه‌ای در شهرستان‌هایی مانند شهرستان ارومیه که مرکز استانی در آن مستقر است و جریان‌های اجتماعی و اقتصادی همواره از پیرامون به سمت مرکز در جریان است؛ منجر به دستیابی به توسعه پایدار در این منطقه شود که به خاطر معضلات زیست‌محیطی ناشی از خشک شدن دریاچه ارومیه دچار بحران‌های شدید زیست‌محیطی شده است.

طی دوره چهل‌ساله ۱۳۷۵-۱۳۳۵ (دوره جهش رشد جمعیت) کل جمعیت ایران با نرخ رشد متوسط ۹/۲ درصد رشد کرده است درحالی‌که در همین دوره نرخ متوسط رشد جمعیت روستایی ۴/۱ درصد و شهری ۷/۴ درصد بوده است. بنابراین به‌رغم الگوی کندتر رشد طبیعی جمعیت در روستاها، رشد جمعیت شهری طی دوره مذکور بیش از ۶/۱ برابر رشد جمعیت کشور و بیش از سه برابر رشد جمعیت روستایی بوده است. رایج‌ترین الگوی مهاجرتی نیز در ایران به شکل مهاجرت‌های پله‌ای اتفاق افتاده است، چنان‌که جمعیت مهاجر به دلیل شرایط خاص اقتصادی و ضعف بنیه مالی قادر به تأمین مسکن و اشتغال مناسب در شهرهای بزرگ نبوده و به‌اجبار در مناطق و نقاط شهری کوچک و روستایی بزرگ منطقه شهری تحت نفوذ مادر شهر برتر ساکن می‌شوند. با افزایش مهاجرت و تکرار رویه مذکور، شهرهای کوچک منطقه شهری به شهرهای میانی و نسبتاً بزرگ تغییر هویت داده و روستاهای کوچک منطقه با جذب جمعیت به آستانه تعریف شهر نزدیک می‌شوند و در مدت‌زمانی کوتاه، شهرهای نوظهور با گذشته و سابقه روستایی سر برمی‌آورند. امروزه شهرنشینی غالب اوقات بر سازمان‌دهی ناحیه ای پیشی گرفته است. شهرها و روستاهای بزرگ با جذب انبوه مهاجران روستایی دستخوش دگرگونی و تغییر فراوان شده‌اند یکی از اشکالات این تغییر که در کالبد روستاها صورت گرفته، نحوه رشد و توسعه و تبدیل شدن آن‌ها به روستا شهرهایی است که ازیک‌طرف بر سنن روستایی خود وفادار مانده‌اند و از سویی دیگر بسیاری از شئونات زندگی شهری را در خود پذیرا گشته‌اند (Gharakhlou et al., 2008) در این میان حومه امامزاده یکی از حومه‌های شهری فعال و مؤثر در سلسله‌مراتب سکونتگاهی شهرستان ارومیه است که ازنظر تقسیمات سیاسی در بخش مرکزی شهرستان ارومیه واقع شده است. این حومه به مرکزیت روستایی با همین نام به‌شدت تحت تأثیر جریان‌های جمعیتی و اقتصادی منطقه قرار گرفته است و در جریان رشد و مهاجرت‌های روستا شهری مخصوصاً مهاجرت‌های پله کانی مذکور قرار دارد. علاوه بر این موضوع که تهدیدی برای منطقه است، می‌توان با ارائه الگوی رشد کالبدی-معماری روستا-شهر فرصت‌هایی جدید برای

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]
[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

آمایش مجدد این بخش انجام داد و با جلوگیری و کاهش جریان‌های مهاجرتی یک‌طرفه از سمت روستاهای شهرستان به سمت شهر ارومیه موجبات توسعه پایدار در روستاهای مستعد با ارائه الگوهای شهرسازی و معماری متناسب با محیط را فراهم کرد. با عنایت به توصیفات ذکرشده می‌توان ضرورت چنین تحقیقی را اثبات کرد. باتوجه‌به موارد اشاره‌شده، مهم‌ترین هدف این پژوهش شناسایی پیشران‌های حیاتی مؤثر بر توسعه الگوی کالبدی-معماری روستا-شهر در منطقه موردمطالعه است.

پیشینه پژوهش

مطالعات داخلی

ناظم بکایی (۱۹۹۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی استراتژی توسعه روستا-شهری در تطبیق با شرایط اقتصادی ایران نمونه موردی استان کرمانشاهان»؛ به بررسی سلسله‌مراتب نظام سکونتگاهی در استان کرمانشاه پرداخته است. در این تحقیق پس از معرفی دیدگاه‌های توسعه منطقه‌ای و دیدگاه‌های توسعه روستایی، الگوی توسعه روستا-شهرها به‌عنوان یکی از مهم‌ترین راهبرهای تعادل‌بخشی به توسعه در این استان معرفی شده است.

شجاعی (۱۹۹۳) در پژوهشی با عنوان «برنامه‌ریزی و طراحی الگوی روستا-شهر در منطقه سیستان» به ارزیابی دیدگاه‌های توسعه فضایی و امکان‌سنجی استفاده از الگوی روستا-شهر در این منطقه پرداخته است. در این تحقیق، پس از بررسی مبانی نظری دیدگاه‌های توسعه ناحیه‌ای به معرفی دیدگاه و الگوی روستا-شهر پرداخته شده و درنهایت با ارزیابی شرایط جغرافیایی و کالبدی روستاهای منطقه سیستان پیشنهادهایی جهت تحقق الگوی روستا-شهر در این منطقه ارائه شده است.

صابری (۲۰۱۰) در پژوهشی با عنوان «امکان‌سنجی توسعه الگوی روستا-شهری در استان اصفهان» به بررسی و ارزیابی امکان‌سنجی توسعه این الگو در روستاهای عاشق‌آباد و نهضت‌آباد پرداخته است. در این تحقیق از روش تحقیق توصیفی و ابزار پرسش‌نامه استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد برای توسعه الگوی روستا-شهری قابلیت‌های اقتصادی در عاشق‌آباد بالاتر و قابلیت‌های اجتماعی و کالبدی نهضت‌آباد نیز مناسب‌تر است.

قادرمزی و افشاری (۲۰۰۸) در مقاله‌ای تحولات کالبدی روستاهای پیراشهری در فرایند تعاملات روستا-شهر (روستاهای حسن‌آباد و نایسر سنندج) را بررسی نمودند و به این نتیجه رسیدند که عدم مدیریت صحیح در توزیع خدمات در بعد منطقه‌ای، فاصله کم روستا با شهر، عدم مدیریت و کنترل ساخت‌وسازها در روستاها، بالا بودن هزینه‌های زندگی مخصوصاً زمین و مسکن در شهر سنندج، امید دسترسی به امکانات مختلف شهر، مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر تحولات کالبدی روستاهای مذکور هستند.

سپاهی و همکاران (۲۰۱۶) در مقاله‌ای با عنوان «تحلیلی بر رویکردهای نوظهور روستا-شهر» به معرفی دیدگاه روستا-شهر و مبانی نظری مربوطه پرداخته است. چهارچوب کلی این پژوهش باهدف بررسی پدیده روستا-شهر و مرور پیشینه این پارادایم جهانی نوظهور سازمان‌دهی شده است و ضمن اشاره به پیشینه و تعاریف موجود، به دنبال یافتن رویکردهای متفاوت روستا-شهر، ابعاد و شاخص‌های هرکدام و نقش روستا-شهر در هر یک از آن‌ها است. نتایج نشان می‌دهد بر اساس مطالعات صورت‌گرفته، دو رویکرد متفاوت «رویارویی شهر و روستا با هم» و «روی‌آوری شهر و روستا به هم» در مفهوم روستا-شهر مطرح و ابعاد و شاخص‌های روستا-شهر در هرکدام از این دو رویکرد معرفی می‌شود.

گودرزی (۲۰۱۷) در پژوهشی با عنوان «تبیین نقش روستا-شهرها در تعادل فضایی استان لرستان طی سال‌های ۱۳۳۵-۱۳۹۵» به ارزیابی آثار تبدیل روستا به شهر و نقش آن در نظام شبکه شهری استان لرستان طی شصت سال اخیر پرداخته است. روش تحقیق توصیفی-تحلیل و ابزار تحقیق پرسش‌نامه است. نتایج نشان می‌دهد سهم فرایند تبدیل روستا به شهر در افزایش خالص جمعیتی شهری استان لرستان رقمی کمتر از ۱۵ درصد میزان افزایش کل بوده است. باوجوداین روستاهای تبدیل‌شده به شهر توانسته‌اند در جذب و نگهداری جمعیت موفق عمل نموده و در کل

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]
[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

تأثیر مثبتی در به سامان سازی جمعیت و تعدیل نظام سکونتگاهی منطقه داشته باشد.

پارسی پور و علی آبادی (۲۰۱۹) در مقاله‌ای با عنوان «بررسی راهبرد توسعه روستا-شهری در کنترل مهاجرت‌های روستایی استان‌های مرزی (موردمطالعه: خراسان شمالی)» به بررسی نقش روستا-شهرها در تعادل بخشی نظام سکونتگاهی در منطقه موردمطالعه پرداخته است. روش تحقیق توصیفی و ابزار تحقیق پرسش‌نامه است. نتایج نشان می‌دهد که در صورت برنامه‌ریزی مناسب، این سکونتگاه‌ها در کنار شهرهای کوچک پتانسیل مهاجرت‌پذیری را داشته و مستلزم تعریف راهبردهای مناسب است.

مطالعات خارجی

هنری[3] (۲۰۰۷) در مقاله‌ای با عنوان «شهرهای کوچک و برنامه‌ریزی شهری در کشورهای درحال‌توسعه» به تبیین نقش شهرهای کوچک در توسعه ملی می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد شهرنشینی اشاعه‌یافته از پایین که توسعه شهرهای کوچک و میانی را در بردارد، ابزار مناسبی برای توسعه کشورهای درحال‌توسعه است که هدف آن کمک به ایجاد فرصت‌های شغلی و رشد ناحیه‌ای در مجاورت زندگی آنان است.

هال و پولور[4] (۲۰۰۹) در مقاله‌ای با عنوان «ابتکار عمل شهرهای کوچک کارولینای شمالی» به بررسی این‌گونه شهرها در ایالت کارولینای شمالی در ایالات‌متحده آمریکا پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد شهرهای کوچک در کارولینای آمریکا سبب تجدید حیات سکونت، ترغیب مشارکت، جذب سرمایه، ایجاد اشتغال ایالتی، بازارها و زیرساخت‌های توسعه روستایی پیرامون شده است.

لیو[5] و همکاران (۲۰۱۰) در مقاله‌ای با عنوان «روستا-شهرها در مسیر شهرنشینی سریع در چین؛ تأثیر سریع شهرنشینی بر روستا-شهر در چین»، با نگاه به دارایی‌ها و املاک نامنظم و محله‌های نابهنجار را موردمطالعه قرار دادند و به این نتیجه رسیدند که در روستا-شهر، قوانین نامشخص و مبهم، فضای در حال ظهور غیرمنظم و ناهنجار، ساخت‌وساز مسکن ناخواسته و بی‌نظم، از عواملی هستند که باعث تحریف اجاره مسکن شده است.

وایتک[6] (۲۰۱۱) در مطالعه‌ای بـه بررسی شهرهای کوچک لهستان و عوامل مؤثر بر رشد و موفقیت آن‌ها پرداخت. به اعتقاد او عوامل متعددی در موفقیت و رشد تأثیرگذار هستند که از آن جمله می‌توان به موقعیت جغرافیایی، پیشینه تاریخی شهر، ساختار اقتصادی و اجتماعی، کارکردهای شـهر در ناحیه، زیرساخت‌ها، نوع کاربری اراضـی و ساختار تملک زمین اشاره کرد. هر یک از این عوامل می‌تواند عامل مشوقی در توسعه یا مانعی در این مسیر باشد.

لیو و وانگ[7] (۲۰۱۸) در مقاله‌ای با عنوان «توسعه مجدد روستا-شهری در بیجینگ (چین): رسمی‌سازی اسکان غیررسمی تحت نظارت دولت» به بررسی روند توسعه روستا-شهرها در بیجینگ چین پرداخته است. روش تحقیق توصیفی و بر مبنای نظرسنجی است. نتایج نشان می‌دهد، دولت چین با یک دیدگاه مدرنیستی به توسعه مجدد روستا-شهرها پرداخته و در این مسیر مالکیت کشاورزان بومی با خانه‌های ارزان‌قیمت حذف و جای خود را به خانه‌های نسبتاً مدرن با تکنولوژی بالا ولی اجاره‌بها بالاتر داده است که این امر موجب افزایش شکاف فاصله طبقاتی در بین جوامع فقیر شده است.

پان و دو[8] (۲۰۲۱) در مقاله‌ای با عنوان «گذری به سمت شهر پایدار: ارزیابی انتقادی راهبرهای و سیاست‌های توسعه مجدد روستا-شهرها در شنزن چین» با یک روش کیفی و هرمونوتیک به ارزیابی سیاست‌های دول چین در توسعه مجدد روستا-شهرها در چین پرداخته است. نتایج تحقیق نشان می‌دهد سیاست‌های اجراشده در شنزن با هدف فرمول‌بندی، مدرن‌سازی و درنتیجه همگن‌سازی روستاهای شهری به «جمعیت‌های شبیه مدرن شهری« ازطریق ارتقای زیرساخت‌های زیر انجام می‌شود: توسعه

3. Hinrey
4. Hall & Pulver
5. Liu
6. Kwiatek
7. Liu & Wong
8. Pan & Du

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]
[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

زیرساخت‌های شهری، بهبود شرایط بهداشتی، زیباسازی نمای ساختمان و ... بااین‌حال، این رویکردها و تغییرها همراه با محیط‌زیست نبوده و متضمن توسعه پایدار نخواهد بود.

جنسن[9] (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «نوشهرگرایی در عمل: تحلیلی از دهکده شهری نیاگارا» به بررسی و تحلیل اصول نوشهرگرایی در سامان‌دهی محیط‌های کوچک روستا–شهری پرداخته است که در این مسیر روستای نیاگارا را به‌عنوان نمونه موردی موردبررسی قرار داده است. تحقیق ازنظر روش از نوع توصیفی و بر اساس انطباق الگوی ترودور[10] با محیط نمونه موردی است. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که شهرسازی جدید به‌طور قابل‌توجهی بر برنامه‌ریزی و توسعه دهکده در نیاگارا تأثیر گذاشته است و نشان‌دهنده کاربرد موفقیت‌آمیز اصول آن در زمینه روستایی است.

وانگ[11] (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «روستا–شهرها، توسعه مجدد و پیامدهای آن برای نابرابری و ادغام» به بررسی وضعیت روستا–شهرهای حومه شهر پکن و تأثیرات افزایش مهاجرت در این مراکز جمعیتی پرداخته است. روش تحقیق کیفی و بر اساس اجرای مصاحبه با ساکنین انجام شده است. نتایج نشان می‌دهد توسعه شهر پکن و مهاجرت‌های ناشی از آن موجب توسعه و گسترش روستا–شهرهای مجاور شده است که این توسعه مجدد روستاها بدون در نظر گرفتن اصول توسعه پایدار بوده و نتیجه آن ایجاد نابرابری و عدم توازن برای ساکنین بوده است.

قالی و علی[12] (۲۰۲۲) در پژوهشی با عنوان «مبانی برنامه‌ریزی برای توسعه روستا– شهرها و مراکز جدید شهری به بررسی برنامه‌ریزی و توسعه مراکز شهری جدید روستا–شهری در منطقه قادسیه عراق» پرداخته‌اند. هدف این مطالعه ارتقای کیفیت زندگی در مناطق روستایی ازطریق توسعه محیط‌های شهری یکپارچه و پایدار است که منابع انسانی را جذب کرده و خدمات ضروری را به خود اختصاص دهد. روش تحقیق شامل مطالعات موردی و شبیه‌سازی فضایی برای بررسی سناریوهای توسعه آینده و فعالیت‌های اقتصادی در شهرهای جدید، است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که توسعه روستاهای مدرن می‌تواند به‌طور قابل‌توجهی کیفیت زندگی و پتانسیل اقتصادی مناطق روستایی را افزایش دهد و آن‌ها را برای جمعیت جذاب‌تر کند. همچنین نتایج نشان‌دهنده اهمیت برنامه‌ریزی استراتژیک و استفاده مؤثر از متغیرهای فضایی در تقویت توسعه پایدار در جوامع روستایی است.

مبانی نظری

روستا–شهر

روستا–شهرها واحدهای همسایگی فشرده، با قابلیت پیاده‌روی و ترکیب کاربری هستند، مکان‌هایی مطلوب برای زندگی در آن. روستا–شهرها مکان‌هایی هستند که همه امکانات در فاصله مناسب دسترسی پیاده قرار دارد و شامل مکان‌های عمومی زاویه‌دار که امکان استراحت و ملاقات‌های چهره به چهره مردم را فراهم می‌کند هستند. مفهوم روستا–شهر یا urban-village به‌عنوان یکی از موضوعات مهم در حوزه توسعه شهری و مدیریت فضاها شناخته می‌شود که توجه بسیاری از پژوهشگران را به خود جلب کرده است (Carruthers-Jones & Sanyal, 2021). این مفهوم به ساختارهایی اشاره دارد که ویژگی‌های هم‌زمان روستایی و شهری را در خود جمع آورده‌اند. این نوع از ساختارها نقش مهمی در توسعه پایدار شهرها دارند و به تقویت هویت محلی، محیط‌زیست و اجتماعات کوچک کمک می‌کنند. این مناطق معمولاً شامل جوامعی با ویژگی‌های زیر هستند:

هویت محلی قوی: این مناطق دارای فرهنگ، سنت و ارزش‌های اجتماعی خاصی هستند که برای حفظ هویت منطقه نقش برجسته‌ای ایفا می‌کنند (Zhang & Wu, 2022).

استفاده مختلط از زمین: این مناطق می‌توانند هم برای کشاورزی و هم برای مسکن و تجاری استفاده شوند.

تراکم متوسط: تراکم جمعیت در این مناطق معمولاً بین روستا و شهر قرار دارد (UN-Habitat, 2023).

پیوند با طبیعت: این مناطق به‌طورمعمول دارای فضاهای سبز بیشتری هستند و از طبیعت اطراف بهره‌مند می‌شوند.

9. Jensen
10. Dan Trudeau
11. Wang
12. Ghali & Ali

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]
[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

فرهنگ مشترک: اجتماعات روستا-شهر دارای شبکه‌های اجتماعی قوی و تعاملات بین‌فردی بالا هستند (Carruthers-Jones & Sanyal, 2021).

این روستاهای فشرده تباین شدیدی با حومه‌های پراکنده‌ای که هر چیزی به بیرون پخش شده، جداسازی کاربری‌ها که تنها ازطریق جاده‌ها و بزرگراه‌ها به هم متصل شده‌اند، دارد. مفهوم دهکده شهری درواقع در رده شهرسازی تک‌بعدی مدرنیستی به وجود آمد. ازآنجاکه در شهرسازی نوآورانه فضاهای کار و تفریح و سکونت از یکدیگر تفکیک شده‌اند، محیطی سرد و بی‌روح بر این فضاها حاکم بوده و استفاده بیش‌ازحد از اتومبیل نیز روابط انسانی را کاهش داده و آلودگی‌های زیست‌محیطی را نیز سبب می‌شود و درنتیجه منجر به کاهش پایداری در سکونتگاه‌ها می‌گردد. درحالی‌که ولیعهد انگلستان، دهکده شهری را به‌عنوان مکانی دارای مقیاس انسانی، صمیمیت، هویت و سرزندگی توصیف می‌نماید. در این راستا وی، گروهی از معماران، طراحان و برنامه ریزان را گرد هم آورده و گروهی تحت عنوان گروه دهکده شهری شکل می‌گیرد. هدف این گروه از مطالعاتشان به دست آوردن اصول حاکم بر محیط‌های انسانی و ارائه پیشنهادها و راهکارهایی برای چگونگی به‌کارگیری این اصول در توسعه‌های جدید بود (Ghasemi, 2023).

آینده پژوهی

آینده‌پژوهی بازتاب‌دهنده چگونگی زایش واقعیت «فردا» از دل تغییر (یا ثبات) «امروز»، است. آینده‌پژوهی برابر عبارت لاتین«Futures Study» است. واژه جمع Futures به این دلیل استفاده شده است که با بهره‌گیری از طیف وسیعی از روش‌ها و به‌جای تصوّر تنها یک آینده، به گمانه‌زنی‌های نظام‌مند و خردورزانه، در مورد چندین آینده متصوّر مبادرت می‌شود (Mokari, 2024). آینده‌پژوهی به مطالعه سیستماتیک و علمی آینده به‌عنوان یک حوزه پژوهشی اختصاصی اشاره دارد. این حوزه به دنبال پاسخ به سؤالاتی است که درباره تحولات آینده، فرصت‌ها و چالش‌ها، و نحوه آمادگی برای آن‌ها مطرح می‌شود. آینده‌پژوهی بر این اصل استوار است که آینده قابل پیش‌بینی نیست، اما می‌توان آن را به‌صورت سناریویی طراحی کرد و برای آن آماده شد (Bell, 2018). در مقابل پیش‌بینی‌های خطی و قطعی که تنها یک آینده محتمل را در نظر می‌گیرند، آینده‌پژوهی بر رویکردی چندبعدی و چندسناریویی تأکید دارد. این رویکرد به تصمیم‌گیران کمک می‌کند تا در برابر عدم قطعیت‌ها و تغییرات غیرمنتظره، مقاومت بیشتری داشته باشند (Slaughter, 2020). آینده‌پژوهی در برنامه‌ریزی شهری به‌عنوان ابزاری برای پیش‌بینی رشد جمعیت، توسعه زیرساخت‌ها و مدیریت منابع طبیعی استفاده می‌شود. این رویکرد به شهرداری‌ها کمک می‌کند تا شهرهای پایدار و مقاوم در برابر تغییرات آینده طراحی کنند (Haase et al., 2014). یکی از چالش‌های اصلی آینده‌پژوهی، عدم قطعیت‌های ذاتی در پیش‌بینی آینده است. عواملی مانند حوادث غیرمنتظره، تغییرات سیاسی و اجتماعی و پیشرفت‌های فناوری می‌توانند پیش‌بینی‌ها را تحت تأثیر قرار دهند (Slaughter, 2020). در برخی حوزه‌ها، کمبود داده‌های دقیق و قابل‌اعتماد می‌تواند به محدودیت‌هایی در تحلیل‌ها و پیش‌بینی‌ها منجر شود (Inayatullah, 2019).

روش‌شناسی پژوهش

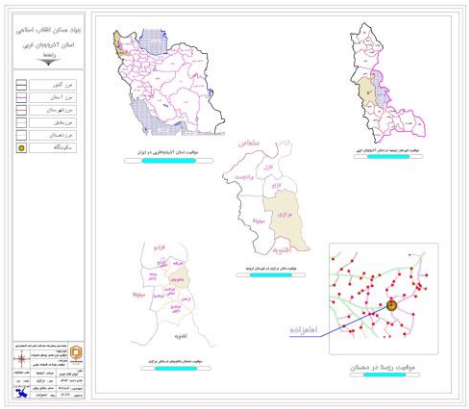
این تحقیق ازنظر ماهیت و هدف جزء تحقیقات کاربردی و ازنظر روش جزء تحقیقات اکتشافی است. روش اصلی مورداستفاده در این تحقیق، انواع روش‌های متداول آینده‌پژوهی است. فرایند کار از دو مرحله کلی تشکیل شده است. در مرحله اول، با استفاده از تکنیک دلفی پنل متخصصین تشکیل شد. از بین جامعه آماری متخصصین و خبرگان در حوزه مطالعاتی، ۳۰ نفر که به روش نمونه‌گیری هدفمند از بین نخبگان دانشگاهی و مدیران شهری انتخاب شده بودند؛ به‌عنوان حجم نمونه مورد پرسشگری قرار گرفتند. پرسشگری در این مرحله در قالب سؤالات باز در خصوص عوامل و شاخص‌های مؤثر در توسعه الگوی روستا-شهر در حومه شهر ارومیه بوده است. در مرحله دوم و پس از مشخص نمودن شاخص‌های مؤثر پنل متخصصین در قالب پرسش‌نامه دیگری در قالب یک ماتریس از میزان تأثیر شاخص‌ها بر یکدیگر تشکیل شد. ماتریس نهایی که از میانگین نظری مجموع

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]
[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

ماتریس‌ها تشکیل شده با استفاده از روش تحلیل ساختاری و ترسیم ماتریس آثار متقاطع با استفاده از نرم‌افزار Micmac مورد ارزیابی و تحلیل قرار گرفته و درنهایت عوامل کلیدی با استفاده از توابع تحلیل نرم‌افزار مربوطه شناسایی شد.

منطقه موردمطالعه

منطقه موردمطالعه روستای امامزاده در حاشیه شهر ارومیه است. به لحاظ موقعیت نسبی، روستای امامزاده در فاصله حدود ۸ کیلومتری شرق شهر ارومیه (مرکز شهرستان و مرکز بخش) و حدود ۴ کیلومتری جنوب غرب مرکز دهستان (کشتیبان) واقع شده است. موقعیت جغرافیایی روستا بیانگر مکان قرارگیری و استقرار روستا در دشت، جلگه، پایکوه و ارتفاعات (مناطق کوهستانی) است. روستای امامزاده همان‌طوری که از نامش پیدا است، اشاره به مقبره و محل مذهبی دارد که در آن استقرار یافته است. فلسفه اصلی پیدایش این روستا نیز همین قبور نواده‌های ائمه اطهار بوده است. این روستا باتوجه‌به اینکه در سال‌های اخیر جمعیت‌پذیری بالایی داشته است در آستانه تبدیل شدن به شهر قرار دارد و هم‌اکنون به‌عنوان یک روستا–شهر در سطح شهرستان ارومیه است. شکل ۱، موقعیت این روستا را در تقسیمات سیاسی کشور نشان می‌دهد.

شکل ۱. موقعیت منطقه موردمطالعه؛ منبع: Imamzadeh Village HADI Plan, 2022

یافته‌های پژوهش

در این بخش بر اساس روش تحقیق، اقدام به برآورد و بررسی عوامل تأثیرگذار بر توسعه الگوی روستا–شهر در حومه شهر ارومیه شده است. همچنین با نگاهی سیستماتیک و ساختاری سعی شد است تمامی عوامل دخیل در توسعه الگوی روستا–شهر را مورد تحلیل و بررسی قرار داده و با استفاده از روابط ایجادشده بین این عوامل، عوامل کلیدی و پیشران که مهم‌ترین عوامل هستند، استخراج نماید؛ لذا جهت نائل شدن به این امر، ابتدا با استفاده از روش دلفی و تحلیل عوامل مستخرج در نرم‌افزار MICMAC، ارتباط عوامل دخیل در توسعه الگوی روستا–شهر در حومه شهر ارومیه را مورد تحلیل قرار داده و نهایتاً عوامل کلیدی استخراج می‌شوند.

شناسایی عوامل مؤثر بر وضعیت آینده توسعه الگوی روستا–شهر در حومه شهر ارومیه

در پژوهش حاضر جهت شناسایی متغیرهای اولیه مؤثر بر توسعه الگوی روستا–شهر در حومه شهر ارومیه، از روش دلفی استفاده شده است که ابتدا به جست‌وجوی متخصصان و کارشناسان و مجریان دخیل در حوزه موردمطالعه پرداخته شده و بعد از انتخاب آن‌ها، فرایند انجام پرسشگری و استخراج نظرات آن‌ها در رابطه با توسعه الگوی روستا–شهر در حومه شهر ارومیه انجام گرفته است و درنهایت بعد از بررسی متغیرها، ۴۰ متغیر در قالب ۵ عامل (اجتماعی، اقتصادی، کشاورزی و زیست‌محیطی، کالبدی و حمل‌ونقل) به‌عنوان متغیرهای اولیه مؤثر بر توسعه الگوی روستا–شهر در حومه شهر ارومیه انتخاب شده‌اند.

جدول ۱. شاخص‌های توسعه الگوی روستا–شهر در حومه شهر ارومیه؛ منبع: نتایج گروه پنل

ردیف	بعد	شاخص	ردیف	بعد	شاخص
۱	اجتماعی	امنیت	۲۱		کنترل آلودگی منابع آب
۲		هویت اجتماعی	۲۲		حفاظت از مناظر طبیعی
۳		سرمایه اجتماعی	۲۳		حفاظت از اراضی کشاورزی

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]

[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

۴		عدالت اجتماعی	۲۴		اختلاط کاربری
۵		تعاملات اجتماعی	۲۵		تنوع مسکن
۶		مشارکت ساکنین	۲۶		مقیاس انسانی
۷		جمعیت	۲۷		سازگاری کاربری‌ها
۸		روابط متقابل اجتماعی با شهرهای منطقه	۲۸	کالبدی	محله‌بندی
۹		پیوندهای اجتماعی	۲۹		تراکم ساخت
۱۰		حس تعلق مکانی	۳۰		طراحی اکولوژیک
۱۱		قیمت زمین	۳۱		عدالت فضایی
۱۲		درآمد ساکنین	۳۲		دید و منظر
۱۳		اشتغال	۳۳		تنوع فضایی
۱۴	اقتصادی	اقتصاد روستایی	۳۴		شبکه حمل‌ونقل منطقه‌ای
۱۵		گردشگری روستایی	۳۵		شبکه پیوسته حمل‌ونقل داخلی
۱۶		تنوع اقتصادی	۳۶		فرم کالبدی معابر
۱۷		تعاملات اقتصادی با منطقه	۳۷	حمل‌ونقل	پیاده مداری
۱۸		فناوری‌های نوین کشاورزی	۳۸		حمل‌ونقل عمومی و متنوع
۱۹	کشاورزی و زیست‌محیطی	تنوع محصولات کشاورزی	۳۸		حمل‌ونقل پاک
۲۰		کنترل فرسایش خاک	۴۰		جذابیت پیاده‌روها

ارزیابی شاخص‌های مؤثر بر وضعیت توسعه الگوی روستا-شهر در حومه شهر ارومیه

بر اساس روش دلفی که در بالا اشاره شد، ۴۰ متغیر در ۵ حوزه به‌عنوان عوامل مؤثر بر وضعیت توسعه الگوی روستا-شهر در حومه شهر ارومیه شناسایی شده است و سپس با استفاده از روش تحلیل ساختاری (ماتریس آثار متقاطع) توسط نرم‌افزار میک مک[13] جهت استخراج عوامل اصلی تأثیرگذار بر وضعیت آینده محیط موردمطالعه مورد تحلیل قرار گرفتند. بر اساس تعداد متغیرها ابعاد ماتریس ۴۰*۴۰ است. با قرار دادن این عوامل در یک ماتریس ۴۰ در ۴۰، تأثیر هرکدام از این عوامل بر یکدیگر توسط وزن‌دهی به عوامل (از صفر تا ۳) مشخص شد. تمامی عوامل دخیل، همچون سیستمی با عناصر درهم‌تنیده و به‌صورت یک ساختار، در نظر گرفته می‌شود و ارتباطات این عوامل باهم موردسنجش قرار می‌گیرد تا عوامل برتر که تأثیرگذاری بیشتری دارند استخراج شوند. تعداد تکرار تعامل متغیرها بر هم ۶ بار در نظر گرفته شده است و درجه پرشدگی ماتریس ۴۹ درصد است. از مجموع ۱۶۰۰ رابطه قابل ارزیابی در این ماتریس، ۶۲۹ رابطه عدد صفر، ۴۷۸ رابطه عدد یک، ۲۶۵ رابطه عدد دو و ۲۲۸ رابطه عدد سه بوده است. همچنین ماتریس بر اساس شاخص‌های آماری با ۶ بار چرخش داده‌ای، از مطلوبیت و بهینه‌شدگی ۱۰۰ درصد برخوردار بوده که حاکی از روایی بالای پرسش‌نامه و پاسخ‌های آن است. در ادامه جهت تحلیل کلی محیط سیستم و درنهایت جهت شناسایی پیشران‌ها و عوامل کلیدی مؤثر، به بررسی پلان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متغیرها و همچنین به بررسی رتبه‌بندی و میزان جابه‌جایی متغیرها پرداخته شده است.

ارزیابی پلان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری متغیرها

ارزیابی تأثیرگذاری و تأثیرپذیری مستقیم متغیرها

جهت تحلیل تأثیرات مستقیم متغیرها، هرکدام از روابط متغیرها توسط نرم‌افزار میک مک سنجیده می‌شود. باتوجه‌به جدول ۲، میزان و درجه تأثیرات مستقیم متغیرها بر همدیگر به دست آمده است.

جدول ۲. تأثیرات مستقیم متغیرها

ردیف	عامل	تأثیرگذاری	تأثیرپذیری	ردیف	عامل	تأثیرگذاری	تأثیرپذیری
۱	امنیت	۲۳	۴۸	۲۲	حفاظت از مناظر طبیعی	۲۲	۳۲
۲	هویت اجتماعی	۱۵	۳۸	۲۳	حفاظت از اراضی کشاورزی	۵۶	۲۸
۳	سرمایه اجتماعی	۲۷	۴۲	۲۴	اختلاط کاربری	۷۲	۳۳
۴	عدالت اجتماعی	۱۹	۴۶	۲۵	تنوع مسکن	۲۷	۲۹

13. MICMAC

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]

[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

۵	تعاملات اجتماعی	۱۰	۵۲	۲۶	مقیاس انسانی	۱۶	۳۲
۶	مشارکت ساکنین	۲۶	۵۴	۲۷	سازگاری کاربری‌ها	۳۱	۲۸
۷	جمعیت	۳۶	۴۱	۲۸	محله‌بندی	۳۳	۳۶
۸	روابط با شهرهای منطقه	۴۷	۴۷	۲۹	تراکم ساخت	۲۱	۲۹
۹	پیوندهای اجتماعی	۱۵	۴۷	۳۰	طراحی اکولوژیک	۶۷	۲۸
۱۰	حس تعلق مکانی	۴۴	۶۵	۳۱	عدالت فضایی	۶۳	۳۰
۱۱	قیمت زمین	۳۳	۶۰	۳۲	دید و منظر	۱۹	۲۷
۱۲	درآمد ساکنین	۴۷	۳۸	۳۳	تنوع فضایی	۱۷	۳۵
۱۳	اشتغال	۵۷	۳۸	۳۴	شبکه حمل‌ونقل منطقه‌ای	۵۷	۱۳
۱۴	اقتصاد روستایی	۲۱	۴۶	۳۵	شبکه پیوسته حمل‌ونقل داخلی	۳۸	۲۳
۱۵	گردشگری روستایی	۲۳	۶۵	۳۶	فرم کالبدی معابر	۶۷	۲۳
۱۶	تنوع اقتصادی	۲۷	۳۳	۳۷	پیاده مداری	۳۲	۲۳
۱۷	تعاملات اقتصادی با منطقه	۴۳	۳۵	۳۸	حمل‌ونقل عمومی و متنوع	۵۷	۱۶
۱۸	فناوری‌های نوین کشاورزی	۲۹	۱۷	۳۹	حمل‌ونقل پاک	۱۵	۱۸
۱۹	تنوع محصولات کشاورزی	۴۹	۱۷	۴۰	جذابیت پیاده‌روها	۳۳	۲۴
۲۰	کنترل فرسایش خاک	۲۰	۲۹		جمع	۱۳۹۲	۱۳۹۲
۲۱	کنترل آلودگی منابع آب	۳۸	۲۷				

ارزیابی تأثیرگذاری و تأثیرپذیری غیرمستقیم متغیرها

در این روش، هرکدام از روابط متغیرها توسط نرم‌افزار به توان‌های ۲، ۳، ۴، ۵ و ... رسیده و بر این اساس آثار غیرمستقیم متغیرها سنجیده می‌شود. در تحلیل صفحه پراکندگی تأثیرات غیرمستقیم متغیرهای مؤثر بر توسعه الگوی روستا–شهر در حومه شهر ارومیه، متغیرها در سیستم با کمترین تغییرات و جابه‌جایی در ارزیابی تأثیرات غیرمستقیم متغیرها تکرار شده‌اند که در جدول ۳ میزان تأثیرات غیرمستقیم متغیرها و شکل شماره ۳ پراکندگی انواع متغیرها را نشان داده است.

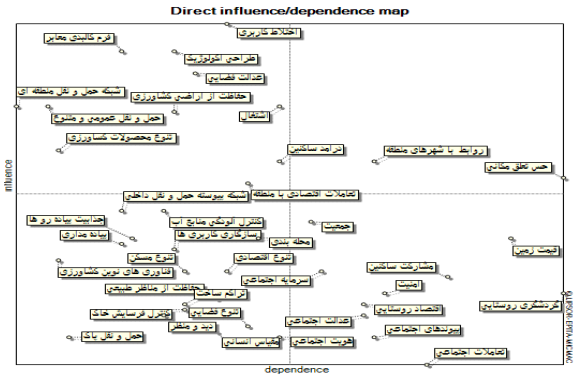
جدول ۳. میزان تأثیر غیرمستقیم متغیرها

ردیف	عامل	تأثیرگذاری	تأثیرپذیری	ردیف	عامل	تأثیرگذاری	تأثیرپذیری
۱	امنیت	۱۸۲۵۶	۶۰۰۷۱	۲۲	حفاظت از مناظر طبیعی	۲۵۸۵۴	۳۵۷۹۳
۲	هویت اجتماعی	۱۰۳۱۷	۵۰۳۳۸	۲۳	حفاظت از اراضی کشاورزی	۶۰۹۵۲	۳۰۷۸۵
۳	سرمایه اجتماعی	۲۶۴۰۸	۵۸۱۸۳	۲۴	اختلاط کاربری	۷۳۵۱۲	۲۷۶۴۹
۴	عدالت اجتماعی	۱۹۸۳۰	۵۴۲۱۱	۲۵	تنوع مسکن	۲۹۶۵۲	۲۸۰۸۲
۵	تعاملات اجتماعی	۸۴۹۸	۶۳۸۶۶	۲۶	مقیاس انسانی	۱۷۰۹۹	۳۰۱۰۸
۶	مشارکت ساکنین	۲۲۷۴۳	۷۴۵۳۱	۲۷	سازگاری کاربری‌ها	۴۰۲۷۵	۲۶۱۴۷
۷	جمعیت	۳۲۴۴۱	۵۳۳۰۶	۲۸	محله‌بندی	۲۹۷۸۰	۳۹۱۹۰
۸	روابط با شهرهای منطقه	۴۶۸۱۴	۵۶۲۲۳	۲۹	تراکم ساخت	۲۲۵۴۴	۲۷۳۱۹
۹	پیوندهای اجتماعی	۱۴۴۵۸	۵۳۲۰۸	۳۰	طراحی اکولوژیک	۶۷۶۸۱	۲۲۹۹۷
۱۰	حس تعلق مکانی	۴۴۱۹۶	۷۰۰۲۱	۳۱	عدالت فضایی	۶۰۹۲۶	۲۷۰۶۲
۱۱	قیمت زمین	۲۹۲۵۵	۶۰۸۱۹	۳۲	دید و منظر	۲۲۱۳۷	۲۲۹۳۸
۱۲	درآمد ساکنین	۴۷۴۴۲	۴۲۷۱۲	۳۳	تنوع فضایی	۲۳۶۷۶	۳۰۸۹۱
۱۳	اشتغال	۵۸۲۳۶	۴۲۳۸۴	۳۴	شبکه حمل‌ونقل منطقه‌ای	۶۱۷۴۷	۱۰۷۰۹
۱۴	اقتصاد روستایی	۲۳۰۰۸	۵۰۷۰۰	۳۵	شبکه پیوسته حمل‌ونقل داخلی	۴۷۴۶۳	۱۷۹۱۸
۱۵	گردشگری روستایی	۲۱۸۱۷	۶۶۵۲۷	۳۶	فرم کالبدی معابر	۷۲۳۰۲	۱۸۶۴۹
۱۶	تنوع اقتصادی	۲۹۰۲۴	۳۳۸۳۸	۳۷	پیاده مداری	۴۱۰۹۶	۱۹۰۰۵
۱۷	تعاملات اقتصادی با منطقه	۴۳۹۱۸	۳۴۰۵۰	۳۸	حمل‌ونقل عمومی و متنوع	۶۵۵۸۵	۱۲۳۹۹
۱۸	فناوری‌های نوین کشاورزی	۳۵۸۴۰	۱۶۲۴۶	۳۹	حمل‌ونقل پاک	۱۷۳۴۲	۱۵۱۷۴

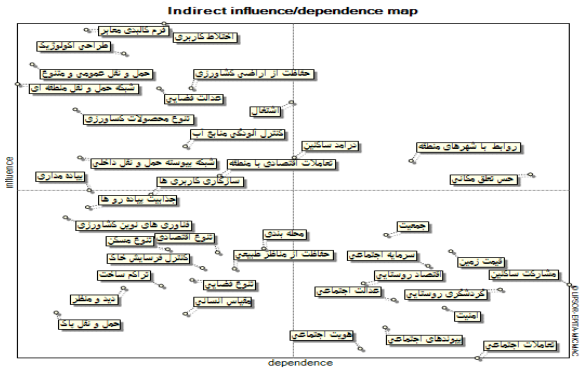
[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]

[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

۱۹	تنوع محصولات کشاورزی	۵۶۸۲۹	۱۷۳۷۷	۴۰	جذابیت پیاده‌روها	۳۷۸۱۹	۱۸۸۱۵
۲۰	کنترل فرسایش خاک	۲۶۰۱۳	۳۲۰۷۹		جمع	۱۳۹۲	۱۳۹۲
۲۱	کنترل آلودگی منابع آب	۴۹۶۳۰	۳۰۰۹۵				

شکل ۲. پلان تأثیرگذاری مستقیم متغیرها

شکل ۳. پلان تأثیرات غیرمستقیم متغیرها

رتبه‌بندی تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم متغیرها

باتوجه‌به اعداد پرسش‌نامه که به‌صورت ماتریس تکمیل شده است، نرم‌افزار رابطه آن‌ها را محاسبه کرده و درنهایت برای هر عامل یک امتیاز عددی در نظر می‌گیرد. سپس بر اساس این امتیاز، عوامل را بر اساس تأثیرگذاری و تأثیرپذیری به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم رتبه‌بندی می‌کند که در این حالت عواملی که بیشترین امتیاز را کسب کنند میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری آن‌ها نیز بر این اساس تغییر می‌کند. در جدول شماره ۴ عوامل را بر اساس تأثیرپذیر و تأثیرگذاری به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم رتبه‌بندی کرده است.

جدول٤: رتبه‌بندی متغیرها

تأثیرپذیری غیرمستقیم	متغیر	تأثیر غیرمستقیم	متغیر	تأثیرپذیری مستقیم	متغیر	تأثیر مستقیم	متغیر	رتبه
۵۰۲	مشارکت ساکنین	۴۹۵	اختلاط کاربری‌ها	۴۶۶	حس تعلق مکانی	۵۱۷	اختلاط کاربری‌ها	۱
۴۷۲	حس تعلق مکانی	۴۸۷	فرم کالبدی	۴۶۶	گردشگری	۴۸۱	طراحی اکولوژیک	۲
۴۴۸	گردشگری	۴۵۶	طراحی اکولوژیک	۴۳۱	قیمت زمین	۴۸۱	فرم کالبدی	۳
۴۳۰	تعاملات اجتماعی	۴۴۲	حمل‌ونقل عمومی	۳۸۷	مشارکت ساکنین	۴۵۲	عدالت فضایی	۴
۴۱۰	قیمت زمین	۴۱۶	شبکه حمل‌ونقل منطقه‌ای	۳۷۳	تعاملات اجتماعی	۴۰۹	اشتغال	۵
۴۰۵	امنیت	۴۱۱	حفاظت از اراضی کشاورزی	۳۴۴	امنیت	۴۰۹	شبکه حمل‌ونقل منطقه‌ای	۶
۳۹۲	سرمایه اجتماعی	۴۱۰	عدالت فضایی	۳۳۷	روابط با شهرهای منطقه‌ای	۴۰۹	حمل‌ونقل عمومی	۷
۳۷۹	روابط با شهرهای منطقه‌ای	۳۹۲	اشتغال	۳۳۷	پیوندهای اجتماعی	۴۰۲	حفاظت از اراضی کشاورزی	۸
۳۶۵	عدالت اجتماعی	۳۸۳	تنوع محصول	۳۳۰	عدالت اجتماعی	۳۵۲	تنوع محصول	۹
۳۵۹	جمعیت	۳۳۴	کنترل آلودگی منابع آب	۳۳۰	اقتصاد	۳۳۷	روابط با شهرهای منطقه‌ای	۱۰
۳۵۸	پیوندهای	۳۲۰	شبکه پیوسته	۳۰۱	سرمایه	۳۳۷	درآمد	۱۱

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]
[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

	اجتماعی		حمل‌ونقل داخلی		اجتماعی		
۳۴۲	اقتصاد	۳۲۰	درآمد	۲۹۴	جمعیت	۳۱۶	حس تعلق مکانی	۱۲
۳۳۹	هویت اجتماعی	۳۱۵	روابط با شهرهای منطقه‌ای	۲۷۲	هویت اجتماعی	۳۰۸	تعاملات اقتصادی با منطقه	۱۳
۲۸۸	درآمد	۲۹۸	حس تعلق مکانی	۲۷۲	درآمد	۲۷۲	کنترل آلودگی منابع آب	۱۴
۲۸۵	اشتغال	۲۹۶	تعاملات اقتصادی با منطقه	۲۷۲	اشتغال	۲۷۲	شبکه پیوسته حمل‌ونقل داخلی	۱۵
۲۶۴	محله‌بندی	۲۷۷	پیاده مداری	۲۵۸	محله‌بندی	۲۵۸	جمعیت	۱۶
۲۴۱	حفاظت از مناظر طبیعی	۲۷۱	سازگاری کاربری‌ها	۲۵۱	تعامل تعاملات اقتصادی با منطقه	۲۳۷	قیمت زمین	۱۷
۲۲۹	تعاملات اقتصادی با منطقه	۲۵۵	جذابیت پیاده‌روها	۲۵۱	تنوع فضایی	۲۳۷	محله‌بندی	۱۸
۲۲۸	تنوع اقتصادی	۲۴۱	فناوری‌های نوین کشاورزی	۲۳۷	تنوع اقتصادی	۲۳۷	جذابیت پیاده‌روها	۱۹
۲۱۶	کنترل فرسایش خاک	۲۱۸	جمعیت	۲۳۷	اختلاط کاربری‌ها	۲۲۹	پیاده مداری	۲۰
۲۰۸	تنوع فضایی	۲۰۰	محله‌بندی	۲۲۹	حفاظت از مناظر طبیعی	۲۲۲	سازگاری کاربری‌ها	۲۱
۲۰۷	حفاظت از اراضی کشاورزی	۲۰۰	تنوع مسکن	۲۲۹	مقیاس انسانی	۲۰۸	فناوری‌های نوین کشاورزی	۲۲
۲۰۳	مقیاس انسانی	۱۹۷	قیمت زمین	۲۱۵	عدالت فضایی	۱۹۳	سرمایه اجتماعی	۲۳
۲۰۳	کنترل آلودگی منابع آب	۱۹۵	تنوع اقتصادی	۲۰۸	کنترل فرسایش خاک	۱۹۳	تنوع اقتصادی	۲۴
۱۸۹	تنوع مسکن	۱۷۸	سرمایه اجتماعی	۲۰۸	تنوع مسکن	۱۹۳	تنوع مسکن	۲۵
۱۸۶	اختلاط کاربری‌ها	۱۷۵	کنترل فرسایش خاک	۲۰۸	تراکم ساخت	۱۸۶	مشارکت ساکنین	۲۶
۱۸۴	تراکم ساخت	۱۷۴	حفاظت از مناظر طبیعی	۲۰۱	حفاظت از اراضی کشاورزی	۱۶۵	امنیت	۲۷
۱۸۲	عدالت فضایی	۱۵۹	تنوع فضایی	۲۰۱	سازگاری کاربری‌ها	۱۶۵	گردشگری	۲۸
۱۷۶	سازگاری کاربری‌ها	۱۵۵	اقتصاد روستایی	۲۰۱	طراحی اکولوژیک	۱۵۸	حفاظت از مناظر طبیعی	۲۹
۱۵۵	طراحی اکولوژیک	۱۵۳	مشارکت ساکنین	۱۹۳	کنترل آلودگی منابع آب	۱۵۰	اقتصاد روستایی	۳۰
۱۵۴	دید و منظر	۱۵۲	تراکم ساخت	۱۹۳	دید و منظر	۱۵۰	تراکم ساخت	۳۱
۱۲۸	پیاده مداری	۱۴۹	دید و منظر	۱۷۲	جذابیت پیاده‌روها	۱۴۳	کنترل فرسایش خاک	۳۲
۱۲۶	جذابیت پیاده‌روها	۱۴۷	گردشگری	۱۶۵	شبکه پیوسته حمل‌ونقل داخلی	۱۳۶	عدالت اجتماعی	۳۳
۱۲۵	فرم کالبدی	۱۳۳	عدالت اجتماعی	۱۶۵	فرم کالبدی	۱۳۶	دید و منظر	۳۴
۱۲۰	شبکه پیوسته	۱۲۳	امنیت	۱۶۵	پیاده مداری	۱۲۲	تنوع فضایی	۳۵

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]

[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

	حمل‌ونقل داخلی						
۱۱۷	تنوع محصول	۱۱۶	حمل‌ونقل پاک	۱۲۹	حمل‌ونقل پاک	۱۱۴	مقیاس انسانی	۳۶
۱۰۹	فناوری‌های نوین کشاورزی	۱۱۵	مقیاس انسانی	۱۲۲	فناوری‌های نوین کشاورزی	۱۰۷	هویت اجتماعی	۳۷
۱۰۲	حمل‌ونقل پاک	۹۷	پیوندهای اجتماعی	۱۲۲	تنوع محصول	۱۰۷	پیوندهای اجتماعی	۳۸
۸۳	حمل‌ونقل عمومی	۶۹	هویت اجتماعی	۱۱۴	حمل‌ونقل عمومی	۱۰۷	حمل‌ونقل پاک	۳۹
۷۲	شبکه حمل‌ونقل منطقه‌ای	۵۷	تعاملات اجتماعی	۹۳	شبکه حمل‌ونقل منطقه‌ای	۷۱	تعاملات اجتماعی	۴۰

موقعیت و وضعیت عوامل توسعه الگوی روستا-شهر در حومه شهر ارومیه

در نمودار میک مک، ابتدا به بررسی وضعیت عوامل دخیل در توسعه الگوی روستا-شهر در حومه شهر ارومیه و به تحلیل کلی سیستم پرداخته شد. طبق مباحث پیشین، ۴۰ عامل شناسایی شد و تأثیرات آن‌ها برهم سنجیده شد و نهایتاً ۱۵ عامل به‌عنوان پیشران‌های کلیدی مؤثر بر توسعه الگوی روستا-شهر در حومه شهر ارومیه استخراج شد که همه این ۱۵ عامل در هر دو روش مستقیم و غیرمستقیم تکرار شدند. عوامل کلیدی باتوجه‌به ترتیب وزنشان به شرح جدول ۵ هستند.

جدول۵. پیشران‌های کلیدی

مجموع تأثیر	تأثیر غیرمستقیم	متغیر	تأثیر مستقیم	متغیر	رتبه
۱۰۱۲	۴۹۵	اختلاط کاربری‌ها	۵۱۷	اختلاط کاربری‌ها	۱
۹۶۸	۴۸۷	فرم کالبدی	۴۸۱	طراحی اکولوژیک	۲
۹۳۷	۴۵۶	طراحی اکولوژیک	۴۸۱	فرم کالبدی	۳
۸۹۴	۴۴۲	حمل‌ونقل عمومی	۴۵۲	عدالت فضایی	۴
۸۲۵	۴۱۶	شبکه حمل‌ونقل منطقه‌ای	۴۰۹	اشتغال	۵
۸۲۰	۴۱۱	حفاظت از اراضی کشاورزی	۴۰۹	شبکه حمل‌ونقل منطقه‌ای	۶
۸۱۹	۴۱۰	عدالت فضایی	۴۰۹	حمل‌ونقل عمومی	۷
۷۹۴	۳۹۲	اشتغال	۴۰۲	حفاظت از اراضی کشاورزی	۸
۷۳۵	۳۸۳	تنوع محصول	۳۵۲	تنوع محصول	۹
۶۷۱	۳۳۴	کنترل آلودگی منابع آب	۳۳۷	روابط با شهرهای منطقه‌ای	۱۰
۶۵۷	۳۲۰	شبکه پیوسته حمل‌ونقل داخلی	۳۳۷	درآمد	۱۱
۶۳۶	۳۲۰	درآمد	۳۱۶	حس تعلق مکانی	۱۲
۶۲۳	۳۱۵	روابط با شهرهای منطقه‌ای	۳۰۸	تعاملات اقتصادی با منطقه	۱۳
۵۷۰	۲۹۸	حس تعلق مکانی	۲۷۲	کنترل آلودگی منابع آب	۱۴
۵۶۸	۲۹۶	تعاملات اقتصادی با منطقه	۲۷۲	شبکه پیوسته حمل‌ونقل داخلی	۱۵

نتیجه‌گیری

باتوجه‌به آنچه در خصوص روند مهاجرت‌های روستا-شهری ذکر شد، می‌توان نتیجه‌گیری کرد که روستاهای بزرگ و مستعد توسعه دارای پتانسیل‌های مطلوبی جهت جذب جمعیت سرریز و مهاجر به شهرها هستند و می‌توان با ارائه الگوهای مناسب توسعه همراه با لحاظ کردن عوامل زیست‌محیطی و توسعه پایدار در کنار شرایط دنیای مدرن و پیشرفت‌های تکنولوژیک محیطی مطلوب برای ساکنین زیستگاه‌های روستایی تأمین کرد و چه‌بسا با تحقق شرایط مذکور بتوان مهاجرت‌های معکوس را مشاهده نمود. الگوی منتخب در این تحقیق جهت تحقق به اهداف مذکور الگوی توسعه روستا-شهر است که بررسی سوابق استفاده از این الگو در کشورهای مختلف نشانگر مطلوبیت این الگو در نیل به اهداف توسعه‌ای آن بوده است. در این مسیر اولین قدم شناسایی متغیرهای مستقل و اثرگذار و درواقع پیشران‌های حیاتی مؤثر بر توسعه الگوی روستا-شهر در حومه شهر ارومیه بود که بر این اساس طبق روش تحقیق این مقاله با استفاده از تکنیک دلفی و روش تحلیل ساختاری (ماتریس آثار متقاطع) به بررسی و

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]
[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

کشف این شاخص‌ها پرداخته شد. نتایج تحقیق نشان می‌دهد بر اساس نظرات خبرگان منتخب تحقیق، ۴۰ عامل بیشترین تأثیر را در توسعه الگوی روستا–شهر در حومه شهر ارومیه دارد که این ۴۰ عامل در پنل خبرگان مورد تأیید و در نظرات تمامی خبرگان تکرار شده بود که از بین این عوامل مذکور پس از اجرای مدل تحلیل ساختاری در نرم‌افزار میک مک طبق نظرات گروه خبرگان تعداد ۱۵ عامل به‌عنوان پیشران‌های حیاتی مؤثر در توسعه الگوی روستا–شهر در حومه شهر ارومیه شناخته شدند. این عوامل عبارت‌اند از: اختلاط کاربری‌ها، طراحی اکولوژیک، فرم کالبدی، عدالت فضایی، اشتغال، شبکه حمل‌ونقل منطقه‌ای، حمل‌ونقل عمومی، حفاظت از اراضی کشاورزی، تنوع محصول، روابط با شهرهای منطقه‌ای، درآمد، حس تعلق مکانی، تعاملات اقتصادی با منطقه، کنترل آلودگی منابع آب و شبکه پیوسته حمل‌ونقل داخلی. عوامل و پیشران‌های مذکور درواقع متغیرهایی هستند که تحقق توسعه الگوی روستا–شهر در حومه شهر ارومیه به آن‌ها وابستگی دارد و آینده وضعیت مذکور به تغییرات این پیشران‌ها وابسته است. تغییرات احتمالی در وضعیت هر یک از این عوامل، پیش‌بینی‌کننده وضعیت محتمل متغیر وابسته یعنی توسعه الگوی روستا–شهر در حومه شهر ارومیه است. بدین‌جهت باید متغیرهای یادشده همواره مورد پایش و کنترل سیستم مدیریت فضایی منطقه‌ای قرار گیرد تا بتوان به اهداف مدنظر نائل آمد. همچنین با تحقق و اجرای متغیرها و شاخص‌های فوق در سکونتگاه‌های روستایی منتخب حومه شهر ارومیه می‌توان شاهد رشد و توسعه روستا–شهرهای موفق شد که متضمن اهداف تحقیق هستند. نتایج این تحقیق می‌تواند به‌عنوان دستاورد و نتیجه‌ای مهم برای سایر تحقیقات مکمل در خصوص مطالعات آینده‌پژوهی و ترسیم چشم‌انداز و سناریوهای آتی توسعه الگوی روستا–شهر باشد.

پیشنهادها

در راستای یافته‌ها و نتایج تحقیق می‌توان پیشنهادهای زیر را ارائه داد:

– انجام مطالعات امکان‌سنجی توسعه الگوی روستا–شهر در سطوح منطقه‌ای و منظومه‌های روستایی شهرستان ارومیه؛

– اتخاذ رویکرد توسعه روستا–شهر (نوشهرگرایی) در هنگام تهیه طرح هادی روستایی در روستای منتخب (روستای امامزاده)؛

– الگوسازی فضایی مبتنی بر اختلاط کاربری‌ها، با هدف تسهیل دسترسی ساکنان به خدمات ضروری و کاهش وابستگی به حمل‌ونقل موتوری؛

– استفاده از الگوهای پیوسته ترافیکی در طراحی شبکه معابر و استفاده حداقلی از الگوی بن‌بست؛

– طراحی محیطی همراه با الهام از طبیعت منطقه و رعایت اصل طراحی اکولوژیک؛

– حفظ استقلال اقتصادی روستا مبتنی بر اقتصاد کشاورزی و اتخاذ راهبردهایی جهت افزایش شاخص‌های اشغال و درآمد پایدار روستایی؛

– تحقق شاخص‌های رقابت‌پذیری منطقه‌ای با تأکید بر برقراری و تقویت ارتباط منطقه‌ای روستا با حوزه نفوذ؛

– اتصال و تقویت شبکه دسترسی محلی روستا به شبکه حمل‌ونقل بین‌شهری و بین روستایی؛

– ملاحظات زیست‌محیطی و کنترل آلودگی منابع آب‌وخاک؛

– توجه به پیاده‌راه‌ها در طراحی شبکه معابر و تفکیک مناسب فضا در طراحی پیاده‌راه‌ها و توجه به کیفیت این فضاها ازنظر نورپردازی، پوشش، فضای سبز و ...؛

– تدوین ضوابط مربوط به معماری روستایی و سازگاری ساخت‌وسازها با فرهنگ و اقلیم منطقه؛

– حفظ عوارض و پدیده‌های طبیعی همچون تالاب‌ها، چشمه‌ها، جنگل و... و جلوگیری از تخریب این عوارض بر اثر رشد توسعه روستایی.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]

[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

References

Ziari, K., Ramezanzadeh, R. (2013). Rurban and Role in the Regional Balance (Case study: Borujerd Township). *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, 24, 17-37. (in Persian)

Bell, W. (2018). *Foundations of futures studies: Human science for a new era*. Routledge.

Bratman, G. N., Anderson, C. B., Berman, M. G., Cochran, B., De Vries, S., Flanders, J., ... & Daily, G. C. (2019). Nature and mental health: An ecosystem service perspective. *Science Advances*, 5 (7), eaax0903. https://doi.org/10.1126/sciadv.aax0903

Carruthers-Jones, J., & Sanyal, P. (2021). Urban Villages as a Bridge Between Rural and Urban Development. *Journal of Urban Planning and Development*, 147 (3), 04021015. https://doi.org/10.1061/(ASCE)UP.1943-5444.0000658

Duany, A., Plater-Zyberk, E., & Speck, J. (2020). *Suburban Nation: The Rise of Sprawl and the Decline of the American Dream*. North Point Press.

Dunnett, N., & Kingsbury, N. (2021). *Planting Green Roofs and Living Walls*. Timber Press.

Farrell, C., Szota, C., & Williams, N. S. (2020). Smart irrigation systems for urban green roofs and walls. *Urban Forestry & Urban Greening*, 50 , 126638. https://doi.org/10.1016/j.ufug.2020.126638

Ghadermazi, H., & Afshari, M. (2008). Physical transformations of peri-urban villages in the rural-urban interaction process: Case studies of Hasanabad and Naisar villages, Sanandaj. Housing and Rural Environment Quarterly, 122, 33–80. (in Persian)

Ghali, R. A. A. R., & Ali, A. H. S. (2022, August). Planning foundations for the development of rural villages new urban centers. *In AIP Conference Proceedings* (Vol. 2437, No. 1). AIP Publishing. https://doi.org/10.1063/5.0097586

Gharakhlou, M., Kalantari Khalilabad, H., & Eskandari node, M. (2008). Study on Transformation in Structural and Architectural Construction of Village and Formation of Rural-Towns. *Human Geography Research*, 41(3). (in Persian)

Ghasemi, M. (2012). A comparative study of old and new urban fabric development based on New Urbanism principles (Case study: Tabriz city) (Master's thesis). University of Tabriz, Tabriz, Iran. (in Persian)

Ghasemi, M. (2023). Evaluation of urban development scenarios based on the New Urbanism approach (Case study: Tabriz metropolis) (Doctoral dissertation). Mohaghegh Ardabili University, Ardabil, Iran. (in Persian)

Goodarzi, G. A. (2017). Explaining the role of village-cities in spatial balance of Lorestan Province during 1956–1976 (Doctoral dissertation). Kharazmi University, Tehran, Iran. (in Persian)

Haase, D., Larondelle, N., Andersson, E., Artmann, M., Borgström, S., Breuste, J., ... & Kronenberg, J. (2014). A quantitative review of urban ecosystem service assessments: Concepts, models, and implementation. *Ambio*, 43 (4), 413-433. https://doi.org/10.1007/s13280-014-0526-x

Hall, B., & Pulver, R. (2009). North Carolina Small Towns Initiative. N.C. Rural Economic Development Center. Retrieved from www.ncruralcenter.org

HINREY, N.. (2007). SMALL TOWNS AND URBAN PLANNING IN DEVELOPING COUNTRY. URBAN STUDIES, 33(946).

Imamzadeh Village HADI Plan. (2022). Housing Foundation of Islamic Revolution, West Azerbaijan Province, Iran. (in Persian)

Inayatullah, S. (2019). *The causal layered analysis (CLA) reader: Theory and case studies of an integrative and transformative methodology*. Tamkang University Press.

Jensen, K. E. (2021). New urbanism in practice: an analysis of The Village, Niagara-on-the-Lake (Doctoral dissertation, Toronto Metropolitan University).

Kwiatek, A. (2011). Small towns in Poland - barriers and factors of growth. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 19 , 363-370. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.05.052

Lia, Y., Lia, Y., Westlund, H., & Liuc, Y. (2015). Urban–rural transformation in relation to cultivated land conversion in China: Implications for optimizing land use and balanced regional development. *Land Use Policy*, 47 , 218–224. https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2015.03.015

Liu, R., & Wong, T. C. (2018). Urban village redevelopment in Beijing: The state-dominated formalization of informal housing. *Cities*, 72 , 160-172. https://doi.org/10.1016/j.cities.2017.11.007

Liu, Y., He, S., Wu, F., & Webster, C. (2010). Urban villages under China's rapid urbanization:

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]

[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]

Unregulated assets and transitional neighbourhoods. *Habitat International*, 34 , 135–144. https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2009.09.006

Lynch, K. (2005). *Rural-urban Interaction in the developing World*. Routledge, London and New York.

Moeidfar, S., & Akbari, S. (2007). Rural-urban relations and their developmental impacts: Case study of Savojbolagh County. Geographical Sciences Journal, 6(8–9), 75–96. (in Persian)

Mokari, B. (2024). Analysis of factors affecting urban regeneration in informal settlements with a culture-based approach (Case study: Tabriz metropolis) (Doctoral dissertation). Islamic Azad University, Tabriz Branch, Tabriz, Iran. (in Persian)

Mortensen, J., Rohde, F., Rovsing, K., Kanstrup, M., & Lubanski, M. (2012). *Danish Smart Cities: Sustainable living in an urban world. An overview of Danish Smart City competencies*. Copenhagen Cleantech Cluster.

Nazem Bakaei, M. (1991). Investigating rural-urban development strategy compatible with Iran's economic conditions (Case study: Kermanshah Province). Allameh Tabataba'i University, Tehran, Iran. (in Persian)

Pan, W., & Du, J. (2021). Towards sustainable urban transition: A critical review of strategies and policies of urban village renewal in Shenzhen, China. *Land Use Policy*, 111 , 105744. https://doi.org/10.1016/j.landusepol.2021.105744

Parsipoor, H., & Aliabadi, N. (2019). Study of rural-urban development strategy in controlling rural migrations in border regions (case study: North Khorasan). *Geographic Thought*, 11(21), 118-138. (in Persian)

Prove, B. G., Russell, C. A., & Walton, K. (2018). Urban agriculture and food security: A systematic review. *Agriculture and Human Values*, 35 (3), 631-645. https://doi.org/10.1007/s10460-018-9839-5

Saberi, Z. (2010). Feasibility study (survey) of rural-urban pattern development in Isfahan Province (Case studies: Ashghabad and Nahzatabad villages) (Master's thesis). Isfahan University of Technology, Isfahan, Iran. (in Persian)

Sepahi, M., Darabi, H., Irani Behbahani, H. (2016). An Analysis of Emergent Urban-Village Approaches . *JHRE*. 35(156), 111-126. (in Persian)

Shojai, M. (1993). Planning and designing the village-city model (Case study: Sistan region) (Master's thesis). Tarbiat Modares University, Tehran, Iran. (in Persian)

Slaughter, R. A. (2020). Futures studies as a transdisciplinary project. *Foresight*, 22 (3), 267-278. https://doi.org/10.1108/FS-09-2019-0109

UN-Habitat. (2023). *World Cities Report*. United Nations Human Settlements Programme.

Wang, Y. P. (2021). Urban villages, their redevelopment and implications for inequality and integration. Urban Inequality and Segregation in Europe and China: Towards a New Dialogue , 99-120.

Watson, D., Plattus, A. J., & Schibley, R. J. (2016). Urban design standards (K. Zaker-Haghighi, Trans.). Tehran, Iran: Iranian Institute of Urban Planning and Architecture Studies. [In Persian]

Williams, N. S., Rayner, J. P., & Raynor, K. J. (2021). Green roofs for sustainable urban development: Challenges and opportunities. *Sustainability*, 13 (1), 1-15. https://doi.org/10.3390/su1301015

Yang, J., Yu, Q., & Gong, P. (2020). Quantifying air pollution removal by green roofs in Chicago. *Atmospheric Environment*, 42 (31), 7266-7273. https://doi.org/10.1016/j.atmosenv.2008.07.054

Zhang, L., & Wu, F. (2022). Sustainable Development of Urban Villages in China. *Habitat International*, 116 , 102538. https://doi.org/10.1016/j.habitatint.2021.102538

DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-01]

[DOI: https://doi.org/10.22034/44.190.131]